

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-508-5-13>

Потехін Антон, студент магістратури техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА, Київ, Україна (науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА Т. Тимченко)

«САМ ОСВЯЧУВАВ ЇХ БІЛЯ РАКИ»: ТЕРЕНТІЙ ШКЛЯР ТА ЙОГО ІКОНИ ФЕОДОСІЯ ЧЕРНІГІВСЬКОГО

Ключові слова: Терентій Шкляр, Феодосій Чернігівський (Полоницький-Углицький), іконографія, біографічне дослідження.

Anton Potekhin, Master's student in Techniques and Restoration of Artworks at NAFAA, Kyiv, Ukraine (academic mentor: Candidate of Art History, Associate Professor, and Head of the Department of Techniques and Restoration of Artworks at NAFAA, T. Tymchenko)

“HE HIMSELF CONSECRATED THEM AT THE SHRINE”: TERENTIY SHKLYAR AND HIS ICONS OF THEODOSIUS OF CHERNIHIV

Abstract. Terentyi Shkliar is a prominent Ukrainian icon painter of the 19th-early 20th centuries, whose work was forgotten. The discovered diaries of the master will allow you to learn about his work. The focus is on the formation of the icon-painting canon of writing the image of Theodosius of Chernigiv

Key words: Terentyi Shkliar, Theodosius of Chernigiv (Polonitsky-Uglictsky), iconography, biographical research.

Ім'я іконописця Терентія Шкляра (1853 – 1919?) наразі лишається маловідомим для дослідників українського іконопису на межі ХІХ–ХХ ст. Вирішальним етапом дослідження мистецького доробку та життя Терентія Шкляра є нещодавно виявлена автобіографія, яку передала для дослідження родичка митця – Тетяна Дашко.

Автобіографія Т. Шкляра, попри те, що дійшла до наших часів не в повному обсязі (уривається на 1916 р.), наразі є найповнішим джерелом про життя іконописця. З неї ми дізнаємося, що народився він 10 квітня 1853 р. у селі Ковалі, Канівського повіту. Батько – Тихон Шкляр, кріпак поміщика Селецького, був живописцем та володів грамотою. Здобувши навички іконопису в Києві, Т. Шкляр створив ікони для іконостасу Успенської церкви Єлецького монастиря, декілька копій зі стародавніх портре-

тів для Єлецького архієрейського будинку, велику кількість стінописів та ікон для інших храмів Чернігова та губернії тощо. Відомо, що у 1892 р. був рукоположений у сан священника.

Чи не найзнаковіше місце у іконописному доробку Т. Шкляра займають образи Феодосія Чернігівського (Полоницького-Углицького), канонізація якого припала на життя іконописця – 1896 р. Як зазначає сам Терентій, ним були написані ікони Святого Феодосія для всіх церков та монастирів Чернігова, «столичних» та інших міст імперії, для американської алеутинської церкви та посольських церков у Франції та Швейцарії. Працював він з дев'ятьма учнями у своїй майстерні, а ікони сам освячував над мощами Св. Феодосія, оскільки мав сан священника.

Цікавим прикладом продукції майстерні є ікона з сімейного зібрання Шклярів, що виконана олійною фарбою на дошці. Зображення оточує по периметру орнаментальна смуга (у неовізантійському стилі), із застосуванням різьблення по левкасу, золочення на полімент, карбування та холодних емалей; внутрішній провіт у верхній частині – аркоподібний. По центру нижньої смуги розташований картуш, де на синьому тлі світло-жовтою фарбою нанесено підпис: «Сеї образъ писалъ и освѣщаль священникъ Т.Шкляр / 1896 г.».

Ще один твір із зображенням святителя й підписом Т.Шкляра продавався на аукціоні. На цій іконі по периметру зображено темно-коричневу смугу, й напис чорною фарбою унизу є мало помітним. Швидше за все, він ідентичний наведеному вище, але рік може бути 1898.

При порівнянні двох підписних ікон впадає у вічі однотипність іконографії, що набуває поширення у XIX ст., але й суттєві розбіжності. У першій іконі святитель не має німбу, а проте у лівому верхньому куті зображено його герб (відомий на ряді старовинних зображень); на другій – є лише німб. Пропорції тіла на першій іконі більш приземкуваті, і в цілому передача анатомічних деталей поступається другій іконі. У правій руці в першому випадку святитель тримає хрест, у другому – вона дана у благословляючому жесті. Характер написання літер підпису – відрізняється. Такі розбіжності, вірогідно, можна пояснити масовим характером продукування ікон майстернею Шкляра.

Дослідження спадщини Т. Шкляра може стати важливим джерелом для розуміння іконописної традиції в Україні на зламі XIX – XX ст.